

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput XXVI. Innocentius III. (a) Gebonensi Episcopo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

NOTÆ.

(a) *Brixienſi.*] Ita etiam legitur in tertia col-
le&ione, *ſub hoc titulo, capite final.* Et jam

inſcriptionem hanc expoſui *in capite tua, de
procurat.* ubi extat alia pars hujus textus; &
præſens fragmentum expoſui ſuprà *in cap. cum
apud Sedem.*

CAPUT XXVI.

Innocentius III. (a) *Gebonenſi Epifcopo.*

Tua (b) nos duxit fraternitas conſulendos, utrum illorum ſufficiat teſtimonium ad
matrimonium dirimendum, qui conſanguinitatis gradus ab avunculo, & nepote,
videlicet fratris filio, vel ſororis, cum de fratribus, vel ſuperioribus nihil nove-
rint, vel audierint, inceperint computare. Nos igitur inſpectioni tuæ taliter reſpon-
demus, quod cum conjugium multum favoris obrineat, teſtes qui ad divortium
celebrandum producti conſanguinitatis computant gradus, à ſtipite debent incipe-
re; id eſt à parentibus, vel germanis, & ſic per ordinem diſtinguere gradus, nomi-
bus propriis, vel æquipollentibus indiſignando perſonas. Præſertim cum ſæ-
pius teſtimonium perhibeat de auditu; quod quia minus eſt validum, non eſt in
articulo hujusmodi nimium laxandâ facultas: cum quâ ratione computationem
inciperent à ſecundo, eadem ab ulterioribus poſſent gradibus inchoare. Conſequen-
ter autem quæſiſti, ut cum quidam mulierem quandam aliter inducere nequiviſſet,
ut ſibi commiſceretur carnaliter, niſi deſponſaret eandem, nulla ſolemnitate adhi-
bitâ, vel alicujus præſentiâ, dixit illi: Te Joannes deſponſat, cum ipſe Joannes mi-
nimè vocaretur; ſed finxit ſe vocari Joannem, non credens eſſe conjugium, eo quod
ipſe non vocaretur hoc nomine, nec haberet propoſitum contrahendi, ſed copu-
lam tantum extorquendi carnalem; utrum inter prædictos ſit matrimonium cele-
bratum, cum mulier conſenſerit, & conſentiat in eundem; & ille diſſenſerit, &
diſſentiat; nec aliud quicquam egerit, quàm quod ſuperius eſt expreſſum, niſi quod
cognovit eandem. Super quo fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod cum præ-
ſatus vir dictam deſponſavit mulierem, in propria quidem perſona, etſi ſub nomi-
ne alieno, quo tamen vocari ſe finxit; & inter eos carnalis ſit copula ſubſequuta,
videretur fortè pro conjugio præſumendum, niſi tu nobis expreſſè ſcripſiſſes, quod
ille nec propoſuit, nec conſenſit illam ducere in uxorem: quod qualiter tibi conſi-
terit, non videmus. Nos tamen quid juris ſit reſcribentes, hoc dicimus, quod ſi res
ita ſe habuerit, videlicet, quod ille nec propoſuit eam ducere in uxorem, nec un-
quam conſenſit, inter prædictas perſonas non deberet ex illo facto conjugium judi-
cari: cum in eo nec ſubſtantia conjugalis contractus, nec etiam forma contrahendi
conjugii valeat inveniri; quoniam ex altera parte dolus ſolummodò afficit, & de-
ficit omnino conſenſus, ſine quo cætera nequeunt fœdus perficere conjugale. (c) Ter-
tiò quæſiviſti, per Sedem Apoſtolicam explicari, quid ſit de quodam Monacho ſen-
tiendum, qui credens ſe poſſe mulierem quandam à gutturis tumore curare, ut chi-
rurgicus, cum ferro tumorem illum aperuit. Et cum tumor aliquantulum reſediſ-
ſet, Monachus ipſe mulieri præcepit ne ſe vento exponeret ullo modo, ne fortè ven-
tus gutturis apertionem ſubintrans, ſibi cauſam mortis inferret. Sed mulier ejus man-
dato contempto, dum meſſes colligeret, vento expoſuit ſe incautè, & ſic per aper-
tionem gutturis ſanguis multus effluxit, & mulier diem finivit extremum: quæ ta-
men conſeſſa eſt, quod quia vento expoſuit ſemetipſam, ipſa ſibi dederat cauſam
mortis; utrum videlicet, cum prædictus Monachus ſit ſacerdos, liceat ei ſacerdo-
tale officium exercere. Nos ergo tibi taliter reſpondemus, quod licet Monachus
ipſe deliquerit alienum officium uſurpando, quod ſibi minimè congruebat; ſi
tamen cauſâ pietatis, & non cupiditatis id egit, & peritus erat in exercitio chi-
rurgiæ, omnemque ſtudit diligentiam, quam debuit, adhibere, non eſt ex eo,
quod per culpam mulieris contra conſilium ejus accidit, adeò reprobandus, quin
poſt ſatiſfactionem condignam, cum eo miſericorditer agi poſſit, ut divina valeat
celebrare: alioquin interdicens eſt ei ſacerdotalis ordinis executio de rigore. Ad
ultimum ex parte tua fuit propoſitum coram nobis, quod quidam ſcholaris metuens,
ne latrones in hoſpicio ſuo eſſent, parvo aſſumpto gladio, ut ignem quæreret, de
ſtrato ſurrexit, & cum veniſſet ad oſtium, ignarus reperit ibi furem, qui cum ſcho-
lari incipiens colluctari, non ſolum ipſum ſcholarem proſtravit ad terram, verum
etiam

etiam penè ad mortem vulneravit eundem. Scholaris verò provocatus ab illo, vim vi incontinenti repellens, extorto latroni gladio, eundem servato juris moderate ramine reperculsit, qui perterritus, fugam, quàm citò potuit, maturavit. Mane itaque lucefciente conscholares latronem quæsierunt eundem, quem vulneratum inventum, potestati Vincentiæ tradiderunt; coram qua constanter negavit, quod præmissa minimè perpetrarat. Verùm præfata potestas ad eundem scholarem suos nuntios destinavit, ut exponeret si qua sciret de fure prædicto, vel traderet inter signia; qui cultellum, quem ipsi latroni abstulerat, & fotulares ab eodem in ipsius domo dimissos, quos abstraxerat sibi, ne pedum strepitus audiretur, nuntiis tradidit memoratis, super eodem facto se nihil amplius intromittens. Potestas itaque receptis talibus inter signiis, latronem apparitoribus suis tradidit puniendum, qui illi amputarunt virilia, & oculos eruerunt. Latro se ad quoddam cœnobium transtulit, & ibi per triduum ira & dolore commotus, nec potum sumpsit, nec cibum, & sic de medio est subtractus. Unde per nostrum postulas oraculum edoceri, utrum præfatus scholaris ad sacros ordines valeat promoveri. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si præfatus scholaris dignis meritis adjuvatur, propter scriptum eventum, à susceptione sacrorum Ordinum nullatenus est arcendus. Datum Lateran. Idibus Feb. Pont. N. anno XIV.

NOTÆ.

2. (a) **G**ebensens.] Ita etiam legitur in quarta Collectione, sub hoc titul. cap. 15. & in hac sexta tantum legitur, Idem, sed inscriptionem & litteram hujus textus restituo ex ipsis epistolis Innocentii editis à Bosqueto lib. 2. registr. 14. epistol. 159. De dicecesi Gebensensi nonnulla notavi in cap. 10. de voto.
- (b) *Tua nos.*] Hæc priora verba reperiuntur in cap. tua nos 7. de consanguin. & affin.
- (c) *Tertio quævisisti.*] Hæc verba reperiuntur in cap. tua nos 19. de homicid.

COMMENTARIUM.

2. **C**um suppresso nomine proprio, alioque conficto, veluti accepto nomine Joannis, callidè quis ita dixerit, submotâ testatione, Joannes te desponsat, annulo etiam digito immisso, quærebatur, an justæ nuptiæ contractæ viderentur, cum verba præsentis temporis sint? Et decidit, justas nuptias celebratas non censerî, etiamsi hac arte vir cognoverit mulierem ipsam. Quæ Innocentii decisio difficilis visa est Doctõribus ex eo, quod in vers. Super quo, ait Pontifex in præsentî specie pro conjugio esse præsumendum; postea verò in vers. Nos autem, docet non esse hoc in casu, nec dari matrimonium, propter defectum substantiæ & formæ matrimonialis. Unde videtur Innocentius sibi ipsi contrarius. Augetur hæc difficultas ex eo, nam vir in præsentî casu fatebatur se mulierem desponsasse, eamque carnaliter cognovisse: ergo standum erat suæ confessioni in favorem matrimonii, juxta Glossam receptam in cap. super eo, de eo qui cognovit; nec alterius conjugis confessio de dissensu sufficere debebat ad impediendum matrimonium, ex Glossa etiam recepta in d. cap. super eo, maxime cum Ecclesia non judicet de occultis, cap. sicut tuis, in fine, de simonia: & quia in dubiis judicandum est pro matrimonio, cap. licet ex quadam, de testibus, cap. final. de re judic. cap. tua, de consanguin. & affin. Nec in præsentî casu aliquid oberat nominis mutatio, cum de ipso corpore constaret, argumento textus in l. in venditionibus, ff. de contrahend. empr. l. quoriams 9. ff. de hered. instir.

Ergo non rectè in præsentî casu Innocentius decrevit, matrimonium esse nullum. Quæ difficultate oppressi repetentes in præsentî, & alii DD. communiter affirmant, vericulum super quo, hujus textus, esse accipiendum in foro exteriori; vericulum verò nos autem, in foro conscientiæ, & per consequens quoad judicium externum matrimonium validum judicari, quoad internum verò nullum dari conjugium. Ita docuerunt Abbas in præsentî, column. 1. Gabriel in 4. distinct. 29. quest. 40. Probus in addit. ad Monachum in cap. 1. num. 6. de despons. impub. lib. 6. Socinus consil. 28. volum. 2. num. 2. Covarr. in 4. 2. part. cap. 2. Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. num. 29. & ita docent verbum illud, forè, non extare dubitative, sed assertive, sicut aliàs adverbium illud exponit Glossa in cap. 2. de testam. & in cap. super literis, de rescriptis. multa enim servantur in foro exteriori, quæ non licet servari in foro interno, ut notat Ludovicus Gomez in regul. de non judicando juxta formam supplicantis, quest. 14. Sed hæc sententia convincitur ex eo, nam Ecclesia in foro exteriori non potest efficere validum matrimonium, quod in foro conscientiæ nullum est, ut docent Abbas & Præpositus in cap. is qui fidem, hoc titul. Covarr. 2. p. de matrim. cap. 4. num. 4. quia cum lex humana obliget in foro conscientiæ, ut ait Glossa 1. in cap. qua, de constit. docent D. Thomas 2. 2. quest. 96. art. 4. Covarr. in regul. peccatum, 2. parte, §. 5. num. 3. videtur nullum esse discrimen designandum in hac parte inter utrumque forum. Accedit, quia si in hac specie daretur matrimonium præsumptum, non admitteretur probatio contra ipsum. Hac ergo sententiâ omisâ, verius credo, Innocentium III. semper in præsentî casu sensit matrimonium, de quo in hac specie, nullum esse; & in vers. Super quo, non loqui decidendo, sed arguendo, ut constat ex verbo illo, videretur, postea verò in vers. Nos autem, aperte decidit illud matrimonium nullum esse propter defectum substantiæ matrimonialis, quæ consistit in mutuo consensu, cap. cum locum, cap. tua 25. hoc titul. quam interpretationem communem esse docuerunt Præpositus & Bohic. in præsentî: & eam tenet Cujacius. Nec obstat, quod confessio partis de dissensu non debebat sufficere ad impediendum

dum matrimonium; quia respondeo, quod in propofita specie non constabat de matrimonio, nisi per confessionem ipsius partis; & illa confessio cum esset qualificata, debuit acceptari cum sua qualitate, ex doctrina Bartolini. *Aurelius. §. adem quæsit, ff. de liber. leg.* cum & hic nulla sponsalia præcessissent, quia simulata sponsalia, aut simulata nuptiæ, sponsalia, seu nuptiæ non sunt, *l. simulata, ff. de ritu nupt.* ideo matrimonium in præfenti nullum declaratum fuit.

3.
Depræ-
stante
fictum
con-
sensum.

Sed an in præfenti specie & similibus, qui fictè & simulatè contraxit matrimonium, teneatur iterum verè consentire, dubium est? Negat Sanchez *tom. 1. de matrimonio, lib. 1. disp. 11.* Villalobos *in summa tom. 1. tract. 13. difficult. 8.* Layman *part. 1. summa, tract. 10. lib. 5.* Sed rectius affirmant Basilus *lib. 2. de matrim. cap. 5. num. 5.* Soto *in 4. distinct. 27. quest. 1. art. 3. & lib. 8. de just. quest. 1. à num. 8.* Covarruvias *de matrim. 2. part. cap. 2. num. 4.* Ledesma *eodem tract. difficult. 9.* Et est ratio, quia promissio illa est velut quidam contractus repetitus, *do ut des;* & ideo muliere adimplente ex parte sua, vir quoque ad imple-

dum quod promisit remanet obligatus, *l. juris 7. ff. de pactis, l. naturalis 5. ff. de præscript. verbis.* Facit celeberrima sententia Baldi per textum ibi, *in l. ei qui, in fine, Cod. quod cum eo;* quod ille qui promisit absque animo se obligandi, quamvis non obligetur ex animo, obligatur tamen ex illa æquitate naturali, ne videlicet consequatur commodum cum iactura alterius. Sequitur Covarr. *in cap. quamvis, 1. p. §. 5. num. 2.* Doctrina autem Thomæ Sanchez sustineri potest certis in casibus. Primò si uxor decepta se falsò iactavit virginem, cum esset corrupta: secundò si ex tali matrimonio scandala & infelices exitus timeantur: tertio si uxor decepta, deceptam se agnoscens, etiam compensationem sponte recipiat: tandem si deceptor contraxit cum vero consensu ad illud matrimonium. Ita Dianap. 3. *tract. 4. resol. 247.* qui contra eundem Sanchez tenet, postea ad revalidandum matrimonium requiri consensum utriusque, non verò sufficere tantum unius; & ita decisum fuisse a Clemente VIII. refert ipse Diana *p. 5. tract. 13. resol. 37.* non tamen desideratur præfentia Parochi, ut ipse resol. *p. 3. tract. 4. resol. 292.*

CAPUT XXVII.

Idem Episcopo (a) Belvacensi.

CUM in tua diocesi. *Et infra:* Sanè quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus contrahere matrimonium, (b) bannis (ut tuis verbis utamur) in Ecclesiis, secundum consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ editis, ac nullo contradicte publicè comparente, licet fama privatim impedimentum deferat parentela, cum ex parte contrahentium juramenta majorum de sua propinquitate, ut suspensionis tollatur materia, offerantur; quid tibi sit faciendum in casibus huiusmodi quæstivisti. Ad quod taliter respondemus, quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, sit tuæ denuntiet, quod ii qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, & de fama, vel scandalo doceat, aut etiam per teipsum possis certificari de plano, non solum debes juramenta parentum sponte oblata non recipere, verum etiam eos, qui sic contrahere nituntur, si monitis induci nequiverint, compellere, ut à tali contractu desistant, vel contra famam huiusmodi secundum tuæ discretionis arbitrium juramenta exhibeant propinquorum: alioquin si persona denuntians non extiterit talis, ut diximus, vel de fama, vel scandalo non poteris edoceri, ad desistendum monere poteris, non compellere contrahentes.

NOTÆ.

1. (a) *Belvacensi.* Ita etiam legitur in quarta collectione sub hoc titulo, c. 2. integram autem epistolam dedi in cap. cum in tua, de decimis.

2. (b) *Bannis.* Bannum, sicut & bannire, variè admodum sumitur, ut dicemus in cap. 2. de purgat. canonica. Plerumque accipitur pro edicto, seu promulgatione publica; & Galli quamlibet denuntiationem, bannum vocant. Gregorius Turon. *cap. 87.* & in legibus Ripuar. *titul. 67.* ita legitur: *Si quis legibus in utilitatem Regis, sive inhonestè, sive in reliquam utilitatem bannitus fuerit, & minime adimpleverit, solidis sexaginta mulctetur.* Synodus Confluentina anno 860. ibi: *Ab hoc hodie & deinceps de Dei banno, & nostro bannimus, ut nemo hæc amplius præsumat.* Sic bannum pro denuntiatione & edicto ponitur in capitulari libro 3. *cap. 66.* & *lib. 4. cap. 24. & 60.* Unde cum in præfenti Innocentius III. rescribat Præfato Gallie, juxta D. D. Gonzal. in *Decretal. Tom. IV.*

illius Regni mores, bannos ponit pro edictis, seu proclamationibus nuptiarum, quas nos dicimus, *monitiones:* unde deducunt Cujacius hic, Filescus de *origine paræc. cap. final.* morem istarum denuntiationum ab Ecclesia Gallicana originem duxisse, ut ita cognoscatur, an aliquod supersit impedimentum inter eos, qui matrimonium contrahere volunt. Et in Ecclesia Papiensi etiam harum denuntiationum usum jam olim inolevisse, constat *ex cap. ad hæc, de testibus, in 1. collect. cap. final. qui matrimonia accusare, in eadem collectione:* de quibus denuntiationibus agemus infra, in *tit. de clandest. despons.* In præfenti illud tantum, præmissa consuetudine eà proclamandi in nuptiis, proponitur, videlicet, quod si banna, seu proclamationes in Ecclesia de futuris nuptiis fiant, nullusque contradicte existat, communis tamen fama deferat sponfos consanguineos esse, & qui sunt ætate proveci in ea cognatione, negent cum

F

jure-